

PODMILAČJE, selo na Vrbasu *SI* od Jajca. Crkva Sv. Ive iz sred. XV. st. s portalom u oblicima kasne gotike jedina je gotička crkva u BiH koja je bila očuvana do danas. Obnavljana je 1705. i 1822, a 1925. ugrađena je u nešto veću neogotičku župnu crkvu. Dijelovi portala preneseni su (1925) u arheol. zbirku franjevačkoga samostana u Jajcu. Crkva je nestala u srpskoj agresiji 1992.

LIT.: J. Kujuć, Crkva Sv. Ive u Podmilačju, Dobri pastir (Sarajevo), 1966, 15–16. Đ. Br.

PODOLJE, selo nedaleko od Beloga Manastira. U kasnobaroknoj crkvi Sv. Ane s trostranim završetkom svetišta očuvan je barokni namještaj (oltari, propovjedaonica); glavni je oltar iz 1798. Voštani kip Ane Samotreće u vitrini ima bidermajerski kostim.

LIT.: A. Horvat, Pregled spomenika kulture u Baranji, Urbanizam i arhitektura, 1951, 5–8.

PODOVE, lokalitet *I* od Perušića u Lici. Na osami je gotička jednobrodna kapela Sv. Trojstva s gotičkim klesanim dovratnikom. Četverokutno svetište presvođeno je križnim svodom što ga nose geometrijski oblikovane konzole. Barokna crkv. oprema stradala je u II. svj. r.

LIT.: A. Horvat, Iz zaboravljene Like i Krave, ČIP, 1954, 8.

PODTUREN, selo u Međumurju. Župna crkva Sv. Martina jednobrodna je građevina, barokizirana (nakon 1779), sa zvonikom na glavnom pročelju i sakristijom uz očuvano gotičko svetište. Svetište je poligonalno, poduprto potpornjima; presvođeno je križnim svodom što ga nose konzole na kojima su ikonografski zanimljivi anđeli sa simbolima Muke Kristove (XV. st.). Poprsje anđela nalazi se i na vitkoj kamenoj kustodiji (svetohraništu) iz XV. st., najvećoj u Hrvatskoj.

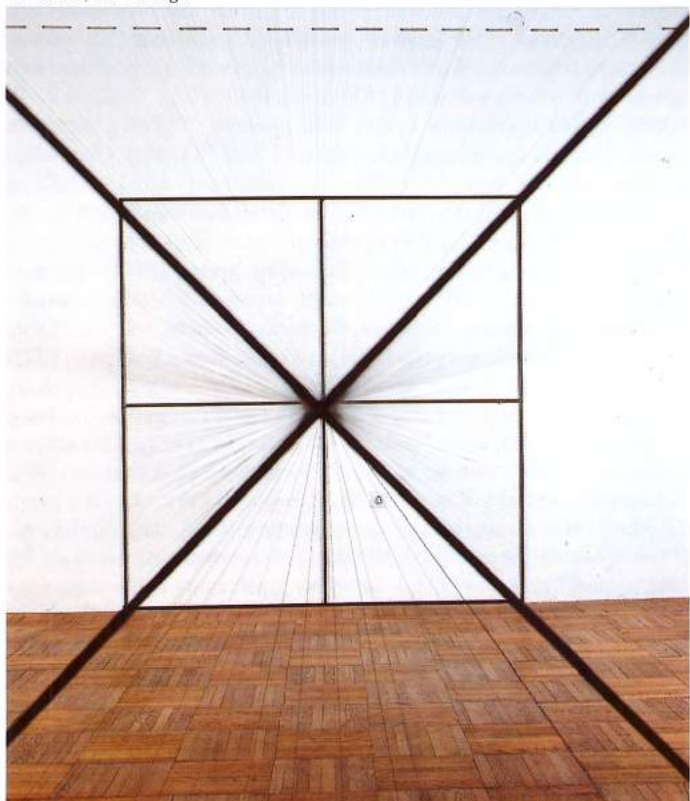
LIT.: A. Horvat, Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međumurju, Zagreb 1956. A. Ht.

PODUM, selo u Lici *I* od Otočca. Izvan sela, uz cestu prema Otočcu, nađena je na groblju starohrv. naušnica od posrebrene bronce s jednom jagodom. Na groblju su i ostaci srednjovj. crkve Sv. Marka, koja je imala četverokutno svetište. Ant. i starokršć. fragmenti, ugrađeni u zidove crkve, potječu iz obližnjega ant. naselja *Arupium*. U II. svj. r. ruševine su stradale. Uz njih su stećci u obliku ploča.

LIT.: J. Brunšmid, Hrvatske razvaline, VjHAD, 1902. — Z. Vinski, Starohrvatske naušnice u Arheološkom muzeju u Zagrebu, SHP, 1949. — A. Horvat, Prilog rasprostranjenju stećaka u Lici i Baniji, Prilozi — Dalmacija, 1963. A. Ht.

PODUMCI, selo *II* od Drniša. Pod brdom Tamničarka, kraj poveće seoske lokve, nađeno je više neolitičkoga kremenoga oruđa; sa *Z* je strane špilja s tragovima stanovanja i grobovima iz starijega željeznog doba u kojima je nađeno keramičko posuđe i raznovrsni brončani nakit (kopče, ukosnice, privjesci). Željeznodobni grobovi s priložima pronađeni su i u špilji pod

V. POKAS, *Let — letargo*

brdom Zvonik. Rim. nalazi potvrđeni su na vrhu brda Tamničarke (ostaci arhitekture), *I* od Zvonika i *SI* od Tamničarke (grobovi s priložima — keramika, staklo).

LIT.: K. Stojić, Sela šibenskog kotara, Šibenik 1941, str. 105. — I. Marović, Prethistorijski nalazi na području Solina, VjAHD, 1967, str. 18–20. Z. Gu.

PODVIČEC, Aleksandar, slikar (Vukovar, 1880 — Vinkovci, 1901). Slikarstvo je učio u Obrtnoj školi u Zagrebu i na Akademiji u Budimpešti (1899–1900). Slikao je u ulju krajolike (*Suton*), aktove i portrete (*Autoportret*). U svojoj posljednjoj slici *Bijeda* (1901) povezao je realistički portret i simboličnost žanr-kompozicije. Radio je i crteže. Njegovu sliku *Švelja kraj noćne lampe* otkupila je 1899. madž. državna komisija. Djela mu se nalaze u Budimpešti, vjerojatno pod imenom *Sandor Vincze* te u priv. zbirkama u Zagrebu, Ulmu, Genovi i u SAD-u.

LIT.: M. Rojč-Čolaković, Aleksandar Podvinec, alias Sandor Vincze, nepoznati hrvatski slikar s kraja 19. stoljeća, Peristil, 1991, 26. R.

POGANČEC, selo *SZ* od Vrbovca. Crkva Marije Lauretanske ima tlocrtno jedinstven izdužen prostor, četiri vitka stupa nose kupolu nad brodom, a četiri stupca svod nad svetištem, uz koje je sakristija. Zvonik se izdiže iz glavnoga pročelja, koje je još na barokni način bogato raščlanjeno (bilo je oslikano freskama). Crkva je dovršena vjerojatno 1790 (datum na vratima). Na njoj se u doba kasnoga baroka ističu klasicističke tendencije (barokni klasicizam). U crkvi su tri kasnobarokna oltara.

LIT.: A. Horvat, O baroknom klasicizmu u Pogančecu, Bulletin JAZU, 1960, 2–3. A. Ht.

POIRET, Vicko (Vincent), slikar franc. podrijetla (Trst, oko 1813 — Torino, 4. III. 1868). Slikarsku akademiju završio u Veneciji. U Dalmaciju dolazi 1838; od 1860. živi u Trstu, Milanu i Veroni. U prvome redu portretist, slika minijature u akvarelu i ulju, zavjetne slike pomoraca te kompozicije sa sakralnim temama na kasnoklasicistički način. Ilustrirao litografijama mape i albume s vedutama i žanr-prizorima (*Album pittoresco della Dalmazia*, Zadar 1840), knjige F. Carrare i M. Casottija; crtao narodne nošnje.

LIT.: C. Fisković, Slikar Vicko Poiret, Prilozi — Dalmacija, 1959. — Slikarstvo XIX. stoljeća u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1961, str. 211. — C. Fisković, Poiretova slika Mandićevog jedrenjaka u Perastu, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, 1969, 17. — Isti, Poiretov portret obitelji Bizar u Dubrovniku, Bulletin JAZU, 1984–85, 1. K. Či.

POKAS, Vesna, lik. umjetnica (Sisak, 24. XII. 1959). Završila inter fakultetski studij Akademije likovnih umjetnosti i Filozofskog fakulteta 1984. Likovni je pedagog u Zagrebu. Radi prostorne instalacije: *Sceno-grafija pogleda*, Zagreb 1986; *Intra muros*, Split 1987; *Bez naziva* (konceptija *Krivotvoritelji prostora*), Zagreb 1988; *Prema unutra* Trst 1989; *Proces*, Sarajevo 1989; *Ovaj rad nema naziv*, Graz 1990; *Let — letargo*, Budimpešta, Maribor, Udine 1992; *Pro — rez*, Zagreb 1994.

LIT.: L. Safred, Il Tram di Geiringer (katalog), Trieste 1988. — Z. Jerman, Prostor kao arhetip, Studenski list, 8. VI. 1988. — L. Kovač, Instalacije Vesne Pokas 1986–1992, Kolo, 1992, 6. V. G. Č.

POKAZNICA (monstranca, ostensorij), liturgijski predmet Zapadne crkve u kojemu se posvećena hostija izlaže na klanjanje ili nosi u procesiji. Prvi se put pojavljuje sred. XIV. st. u Njemačkoj. Isprva je to bio ciborij s kristalnim poklopcem, ali se ubrzo počela izrađivati posebna posuda u obliku kruga ili ovalna obruča koji je s obje strane imao staklo nasađeno na podnožje. Unutar obruča je mjesecašta »kopča« (*lumula*), u koju se smješta hostija. Redovito se izrađuje od plemenitih kovina; oko prozirnoga kućišta nižu se mnogobrojni ukrasi, često optočeni dragim kamenjem. Pokaznice iz XV. i XVI. st. najčešće su u obliku tornjića s mnogobrojnim sitnim fijalama; ponekad su ti tornjići bili toliko glomazni da ih je moralo nositi više svećenika na nosiljci. U doba renesanse pokaznice su ponekad izrađivane u obliku manje edikule. Od XVII. st. prevladavaju okrugle ili ovalne pokaznice s ukrasom u obliku »sunčanih« zraka koje se u jednom ili više redova nižu oko kućišta. U XVIII. se st. izrađuju raskošne pokaznice na kojima se na prvome redu zraka nalaze mnogobrojni biljni i figurativni (anđeli) ornamenti, a čitav je predmet optočen raznobojnim dragim kamenjem. Na vrhu ukrasa je obično križić ili sitni Kristov kip. — Podnožje pokaznice istoga je oblika kao i podnožje kaleža. Stopa podnožja je u doba gotike poligonalna ili polilobna, u renesansi okrugla, a u baroku ovalna. — Mnogobrojnih umjetnički obrađenih pokaznica iz XV–XIX. st. ima gotovo u svim našim crkvama.

LIT.: M. Righetti, Storia liturgica, I, Milano 1964.

A. Bad.

POKLADNE MASKE → MASKE

POKLONAC, zidani stup, odn. mala zidana kućica, podignuta pretežno u slobodnu prostoriju da bi štitila od vremenskih nepogoda kip sveca, odn. sliku koja je u njoj smještena. Naziv p. uobičajen je u čakavskome dijelu Hrvatske (u izvorima se susreću nazivi: *kapelica, oratorium, capellula, aedificiolum, receptaculum*). Pučka inventivnost oblikovala je više tipova poklonaca. Na području S Hrvatske uobičajen je zidani prizmatični stup sa šatorastim krovčićem i četiri, odn. tri niše, te s jednom nišom za kip, odn. za sliku; to su izdanci gotičkoga stupa tipa tabernakula. Poklonci-edikule (podizani osobito tijekom XVIII. i XIX. st.) otvoreni su s tri strane, ili samo s jedne strane, ili su pak zatvoreni providnim vratima, a katkada imaju i mali tornjić. U SZ krajevima (Petrijanec kraj Varaždina, Međimurje) građeni su i od drva.

LIT.: A. Horvat, Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međimurju, Zagreb 1956. A. Ht.

POKRAJČIĆ, Ratko, graditelj (Šibenik, XV. st.). God. 1449. radi na obnovi šibenskih utvrda. Zajedno s A. Budičićem zidao je kapelu Sv. Andrije u dominikanskoj crkvi.

LIT.: I. Fisković, Neki vidovi rada Jurja Dalmatinca u Šibeniku i Splitu, Radovi HIJZ, 1981, 27–28, str. 112, 124, 165.

POKRIVENIK, prapov. nalazište, špilja na S strani otoka Hvara. Među mnogobrojnim keramičkim ulomcima, koji najvećim dijelom pripadaju hvarskoj kulturi, nađeni su i višebojni fragmenti čije podrijetlo upućuje na Dimini-kulturu (Grčka).

LIT.: G. Novak, Izvještaj o prethistorijskim istraživanjima otoka Hvara, Ljetopis JAZU, 1949, 55. — V. Miroslavić, Nalaz heladske keramike u špilji Pokrivenik na Hvaru, VJAH, 1971. B. Čk.

POKRIVKA, Matija, slikar (Kutovo kraj Orašnice, 7. IX. 1923). Po zanimanju službenik, pohađao tečaj crtanja kod V. Kirina 1948/49. Od 1967. profesionalni slikar. U crtežima dokumentarnih značajki bilježi sukob staroga i novoga u arhitekturi Zagreba. Objavio monografiju *Istarska viđenja* (1982). Piše pjesme i prozne zapise kojima komentira vlastite crteže.

POKROVNIK, selo u Dalmatinskoj zagori uz cestu Šibenik – Drniš. Na Capića njivama, kraj izvora Pećine, otkriveni su ostaci naselja iz starijega i srednjega neolitika — impresso i daniljska kultura. Pronađeni su tragovi kuća i ognjišta, ulomci keramičkih posuda, te kamenoga i kremenoga oruđa. Na brijegu oko crkve Sv. Mihovila vide se ostaci prapov. zidina i ulomci ilir. keramike. Na istome mjestu ima srednjovj. grobova, od kojih su neki sa stećcima. Na njivama kraj izvora Pećine starohrv. je groblje u kojemu je nađen nakit.

LIT.: K. Stojić, Sela šibenskoga kotara, Šibenik 1941, str. 104.

Z. Gu.

POKUPSKI BREST, selo kraj Petrinje. Drvena kapela Sv. Barbare imala je oslikan tabulat iz 1676. U drvenoj kapeli iz 1929. bili su dijelom očuvani stari oltari iz 1675. i 1678, propovjedaonica (1672) i škrinja. Selo, u kojemu je bio i niz starih drvenih kuća, uništeno je u agresiji na Hrvatsku 1991.

LIT.: G. Szabo, Drvene kapele u našoj domovini, HP, 1915. — A. Schneider, Popisivanje, 1940, str. 174. — A. Horvat, Između gotike i baroka, Zagreb 1975.

POKUPSKO, selo u Turopolju na lijevoj obali Kupe. U sr. vijeku pripadalo je opatiji cistercita u Topuskom, a od sred. XVI. st. zagrebačkome biskupu koji je tu imao utvrdnu (napuštena u XVIII. st.). Drvenu je župnu crkvu Sv. Marte zamijenila prostrana barokna župna crkva Sv. Ladislava koju je dao sagraditi (1736–39) zagrebački biskup Juraj Branjug, zaštitnik

POKAZNICA BISKUPA BRANJUGA iz 1747. Zagreb, Riznica katedrale

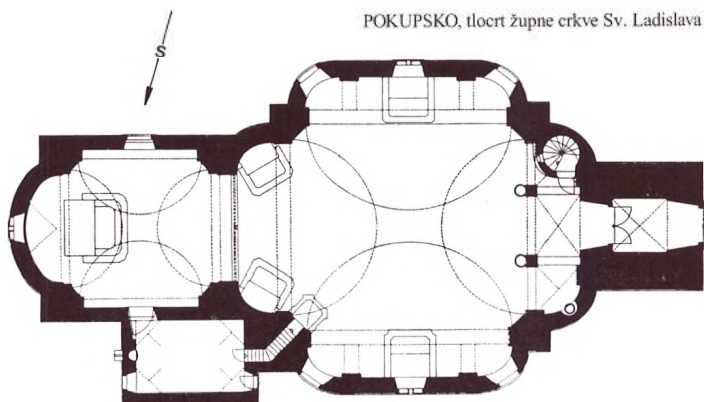
te župe, »u talijanskom stilu« (S. Pepelko): četverokutna lađa zaobljenih uglova presvođena je kupolom. Između lađe i svetišta umetnut je uzak prostor konkavno oblikovanih bočnih zidova; to je ujedno najranija pojava visokobarokne razvedenosti crkv. prostora u crkvenoj arhitekturi u Hrvatskoj. Raskošno oblikovani drveni oltari djela su kiparske radionice biskupa Branjuga i nose njegove grbove. Osobito se ističe središnja skupina kipova na gl. oltaru: kralju Ladislavu kraljica Jelena pokazuje hrv. grb, a anđeo ploču s riječima pohvale (poslije premazani). Crkvu opasuje cinktor s kulama i puškarnicama. Ta dragocjena barokna cjelina uništena je u ratu 1991.

LIT.: Đ. Cvitanović, Župna crkva Sv. Ladislava u Pokupskom, u zborniku: Pokupsko 1991, Velika Gorica 1991. — D. Baričević, Majstori drvorezbarske radionice biskupa Jurja Branjuga u Pokupskom, ibid. — Cultural Heritage of Croatia in the war 1991/1992, Zagreb, 1993. L. D.

POLAČA, selo Z od Benkovca. Na uzvisini Bičina glavica nalaze se ostaci zidina prapov. naselja i temelji ranokršč. crkve. U crkvi je nađeno nekoliko kasnoant. grobova i više ulomaka ranokršč. crkvenoga kamenog namještaja. Na istome su lok. vidljivi ostaci rim. zgrada. Na lok. Bičina pronađeno je više rim. nadgrobnih i zavjetnih spomenika s natpisima, a JZ od Glavice su ruševine prostrane građevine koja se u ispravama naziva Palatinum. U polju, na lok. Dvorine, nalaze se ostaci srednjovj. naselja; ruševina starije arhitekture ima i blizu Pribić bunara. P. se spominje u ispravama iz XI. st. kao sjedište starohrv. županije Sidraga.

LIT.: L. Jelić, Povjesno-topografske crtece o biogradskom primorju, VJHAD, 1898, str. 109. — B. Ilaković, Vranska regija u rimsko doba, Radovi HIJZ, 1971, 18. Z. Gu.

POLAČE, naselje na SZ strani otoka Mljeta s ostacima ant. građevina iz I–VI. st. Očuvani su monumentalni ostaci palače, vjerojatno ljetne rezidencije germanskoga komesa Pierusa. Na uglovima pročelja dvije su poligonalne kule (jedna očuvana u visini od 20 m), između kojih je smješteno pristanište i uvučeno pročelje sa središnjim većim ulazom te manjim ulazima s obje strane. Pročelje iznutra služi kao dugi hodnik što spaja kule i

POKUPSKO, tlocrt župne crkve Sv. Ladislava